

Хаварівська Галина Степанівна

кандидат наук з державного управління, викладач кафедри європейської інтеграції та права Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
ORCID: 0000-0001-8675-3828
e-mail: galia04@ukr.net

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто поняття, зміст, суб'єкти та об'єкт правового виховання. Охарактеризовано його мету та забезпечення правовиховного впливу в управлінській діяльності державних службовців. Визначено кризові умови, які безпосередньо впливають на процес правового виховання та розглянуто завдання і напрями оптимізації правового виховання в сучасних умовах.

Ключові слова: державний службовець; державний орган; право; правове виховання; правова освіта; управління.

Постановка проблеми. Визначені в Конституції України завдання щодо створення демократичної, соціальної, правової держави не можуть бути вирішені без правового виховання, за допомогою якого формується необхідний рівень правосвідомості й правової культури громадян, суспільства та державних службовців зокрема. Проблема правового виховання та формування відповідного рівня правосвідомості в сучасній Україні істотно актуалізується, набуває ознак невідкладної, вимагає життя кардинальних заходів, від успішної реалізації яких багато в чому залежить успіх державного управління в країні. Метою правовиховного процесу є формування правових знань, уявлень, переконань у необхідності, правильності, справедливості правових приписів не тільки на рівні правосвідомості, а й на поведінковому рівні. Саме формування свідомої й активної поведінки, заснованої на глибоких правових знаннях, правильних правових уявленнях і твердих переконаннях, потрібно вважати кінцевою метою правовиховної роботи. Одним із пріоритетів у правовому вихованні в нинішніх умовах, на нашу думку, є підвищення рівня правової та етичної культури державних службовців. Сучасний стан розвитку України потребує нового ракурсу державних перетворень, наукового переосмислення правових та культурних цінностей, без дотримання яких буде неможливо побудувати сучасну правову та соціальну державу, в якій основоположним буде неухильне дотримання прав людини і громадянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам правового виховання й освіти громадян, демократичного суспільства загалом присвячено праці таких правознавців, як: В. Андрейцев, Ю. Битяк, В. Головченко, І. Голосніченко, І. Дмитрієнко, О. Долгополов, Ю. Калиновський, Н. Коваленко,

Д. Колесніченко, М. Козюбра, О. Косаревська, А. Кутиркін, Т. Кушнірова, З. Легуша, Л. Макаренко, Л. Марченко, М. Матузов, О. Менюк, І. Невжай, В. Оксамитний, І. Осика, Р. Подберезський, О. Пометун, В. Сальников, О. Семітко, А. Скуратівський, В. Стреляєва, Є. Татаринцев, В. Тацій, Ю. Тодика, Н. Удод, В. Черней, І. Яковюк та інші. Особливий внесок у дослідження питань правового виховання зробили А. Гетьман та О. Данильян у своєму посібнику “Філософія правового виховання” (2012 р.) [1]. Згодом вийшла колективна монографія В. Тація, А. Гетьмана, О. Данильяна “Правове виховання в сучасній Україні” (2013 р.), автори якої розглядають правове виховання у політологічному, державознавчому, філософсько-правовому та соціологічному аспектах [2]. У науці з державного управління заслуговує уваги докторська дисертація О. Полякової “Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку правової освіти в Україні: публічно-управлінський аспект” (2018 р.), яка присвячена теоретичному обґрунтуванню особливостей процесу становлення та розвитку публічного управління правовою освітою населення в Україні [3].

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми – визначити мету, завдання та зміст правового виховання, обґрунтувати нові підходи до організації правового виховання у сфері державного управління, з’ясувати основні завдання і напрями оптимізації правового виховання в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Моделі правового виховання, що функціонують у багатьох країнах світу, припускають залучення до цього процесу різноманітних соціальних інститутів, серед яких важлива роль належить освіті, завдяки якій здійснюються правопросвітництво і правове виховання населення. До того ж, у педагогічній традиції не виокремлюється правове виховання шляхом викладання правових дисциплін або курсів, у більшості країн здійснюється формування системи духовних та матеріальних цінностей щодо функціонування права, правової свідомості людини і правової культури. Змістоутворювальною проблемою правопросвітництва є проблема формування правової держави та громадянського суспільства, що є актуальною і для сучасної України.

Історичні корені правового виховання українців сформувалися дуже давно й пов’язані з морально-релігійними звичаями, розвитком держави, права, освіти та культури. Цей процес зумовлюється специфікою національно-культурної ситуації та значною мірою залежить від конкретних соціально-історичних умов розвитку суспільства [4].

На сьогодні в Україні правові знання надаються населенню в усіх закладах освіти, наукових установах, закладах культури, бібліотеках. До правоосвітньої та правовиховної діяльності залучені органи державної влади та органи місцевого самоврядування, державні та недержавні заклади, установи, підприємства, організації. У країні створено єдину загальнонаціональну систему вивчення основ теорії держави і права, що охоплює всі верстви населення, а отже, на державному

рівні закладено підґрунтя для формування людини не лише правоосвіченої, але і з активною громадянською позицією.

Однак під час Революції Гідності в Україні у 2014 р. із боку державної влади було масово порушено права людини, тому на сьогодні можна говорити, що в суспільній свідомості право ще не сприймається як основна соціокультурна цінність. На практиці виявляється значна відмінність між оновленою правовою системою та рівнем правосвідомості та праворозуміння українців.

У контексті наведеного вище правове виховання можна визначити як цілеспрямовану діяльність держави, громадських організацій, окремих громадян щодо передання юридичного досвіду, систематичний вплив на свідомість і поведінку людини з метою формування відповідних позитивних уявлень, поглядів, ціннісних орієнтацій, настанов, що забезпечують дотримання, виконання та використання юридичних норм [5].

Як бачимо, правовиховна робота – це взаємодоповнююча діяльність різних суб'єктів: як органів держави, так і численних громадських структур, які повинні здійснювати представництво, просвітництво та організацію різних функцій як у державі, так і у самих громадян. У змісті правовиховної діяльності важливим є безпосередній та прямий вплив на правову свідомість громадян різних професійних груп через сукупність відповідних юридичних заходів, певних способів та засобів.

Суб'єкт правового виховання може мати правовиховну функцію як основну (наприклад, Національна академія внутрішніх справ, Національна юридична академія України, Національна академія державного управління при Президентові України) або як одну з багатьох (Всеукраїнська міжвідомча координаційно-методична рада з правової освіти населення, прокуратура, адвокатура, органи юстиції). У формуванні правового виховання та підготовки управлінців нового типу особлива роль належить Національній академії державного управління при Президентові України та її регіональним інститутам, де правові дисципліни викладаються в обов'язковому порядку протягом всього періоду навчання.

Об'єкт правового виховання (правосвідомість окремої особи) під час правовиховного процесу перебуває під впливом двох факторів, від яких залежить правове виховання: 1) об'єктивний фактор – позитивні зовнішні умови, які сприяють правовиховній діяльності, або негативні умови, які ускладнюють правовиховну діяльність; 2) суб'єктивний фактор – позитивний внутрішній духовно-правовий стан особи (її правова вихованість, установка на правомірну поведінку) або негативний (правова установка на неправомірну поведінку) [6].

У становленні правової держави та громадянського суспільства особливо важливе значення має рівень правової вихованості державних службовців, мотивація їх правової поведінки, оскільки саме вони приймають такі рішення, які визначають майбутнє України і долю її громадян. А через велике збільшення нормативно-правової бази та впровадження нових принципів державної служби такий стан ускладнюється та стає навіть дещо критичним. Така ситуація

відбувається в умовах політичного протистояння між владою та опозицією, збільшення бюрократичних процедур у виконавчій гілці влади, розвитку відомчої нормотворчості та певної невизначеності інститутів влади між собою. Всі ці явища зумовлюють порушення Основного Закону України та решти нормативних актів, порушення прав і свобод людини і громадянина та перешкоджають формуванню правового суспільства. Тому першочерговими стають питання етики публічної служби та правового виховання державних службовців. Після прийняття нового законодавства у сфері регулювання державної служби мала б бути сформована відповідна кількість компетентних чиновників, спроможних виконувати управлінські завдання і функції, при цьому дотримуючись прав людини та можливості їх реалізації. Саме тут заходи виховного змісту відіграють провідну роль. Критерієм, що визначає рівень вихованості державних службовців, є уміння вирішувати конфлікти, ефективно захищати права та інтереси громадян, надавати їм можливість реалізовувати свої права, самовідповідальність, уміння враховувати інтереси різних суб'єктів.

Показником рівня правової вихованості державних службовців, які досить часто у своїй діяльності застосовують правові норми та особистий розсуд, є те, якими критеріями вони при цьому послуговуються. Останнє ж зумовлене, окрім правової підготовки, ще й моральними ідеалами, ставленням до інших людей, колективу, суспільства, мірою гуманності, яку особистість виявляє в соціальній діяльності і яка виражає ступінь її духовно-моральної свободи в конкретних умовах суспільної, моральної необхідності. Інакше кажучи, йдеться про ті критерії, за допомогою яких оцінюють рівень моральної культури людини [7]. Як ми розуміємо, морально-етичне виховання державних службовців тісно поєднується з його правовим вихованням. У цьому контексті, на відміну від звичайних громадян, сфери морального і правового регулювання яких, як правило, розмежовуються, етичні вимоги до державних службовців, здебільшого, завжди закріплені в нормативно-правових актах.

Так, в Законі України “Про державну службу” визначені принципи, на яких здійснюється державна служба, що забезпечує саме правове виховання управлінців. Це, зокрема, принцип верховенства права – забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України, що визначають зміст та спрямованість діяльності державного службовця під час виконання завдань і функцій держави; принцип законності – обов’язок державного службовця діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; принцип професіоналізму – компетентне, об’єктивне і неупереджене виконання посадових обов’язків, постійне підвищення державним службовцем рівня своєї професійної компетентності, вільне володіння державною мовою [8]. А серед основних прав державного службовця є і право на професійне навчання відповідно до потреб державного органу (зокрема і в системі Національної академії державного управління при Президентові України). Згідно з відповідним законом, управління

зобов'язані дотримуватися Конституції та законів України, діяти в межах повноважень та у спосіб, що передбачені законодавством, а також постійно підвищувати рівень своєї професійної компетентності та удосконалювати організацію службової діяльності, що саме і формує правове виховання.

Рівень правової вихованості суспільства, громадян, управлінців певною мірою визначається досвідом державного законодавства, зокрема діяльністю політичної еліти. Так, державно-правова практика свідчить, що останнім часом органи державної влади та державні службовці у своїй роботі досить часто свідомо порушують правові норми та вимоги чинного законодавства України. Особливу увагу привертають такі явища у конституційно-правовій сфері, державно-правовій та інших галузях. Така ситуація свідчить про низький рівень правової культури таких посадовців і є наслідком значного прояву деформацій правової свідомості у суспільстві. Так, громадяни України продовжують бути переконаними у тому, що право не виконує свого головного соціального призначення та ролі у суспільстві, а лише є інструментом досягнення певних вузькокорпоративних цілей. Тому, за умов невідповідності дійсного стану речей запропонованим векторним орієнтирам значно знижується ефективність та результативність правовиховної роботи.

Система правового виховання не може насаджуватися штучно, без урахування ментальних, соціально-економічних, духовних чинників українського соціуму. У демократичному суспільстві застосування певних механізмів правового виховання передбачає здійснення експертних оцінювань та громадського обговорення. Як ми вже згадували, правове виховання тісно пов'язане з етичним, а інші види виховання (ідейно-політичне, патріотичне, релігійне, естетичне), за усієї їх значущості, є фоновими, вторинними щодо зазначеного зв'язку. Тому ціленастанови правового виховання повинні бути повністю узгодженими з ціленастановами етичного виховання, що є можливим лише за певних суспільних умов, у суспільствах та державах певного типу. Оптимально цей зв'язок діє у демократичній, правовій державі.

Як слушно зазначає Н. Горбова, чим більше освічених у правовому аспекті особистостей є в суспільстві, тим вищою буде правова культура цього суспільства [9].

Динамізм суспільних відносин висуває особливі вимоги до рівня професіоналізму представників державного апарату, їхньої політичної, правової та етичної культури. На думку Т. Василювської, етичну проблематику управлінської діяльності загострюють процеси швидких змін та ускладнення сучасного суспільства, інформатизації та глобалізації, які призводять до фрагментації особистості, втрати моральних орієнтирів, утруднюють сприйняття наслідків дій і відчуття відповідальності, провокують ставлення до споживачів управлінських послуг як до абстрактної величини [10].

У зарубіжних країнах серед найважливіших особистісних якостей державних службовців найчастіше згадуються: людяність; доброзичливість;

привітність; емпатія (намагання зрозуміти іншого, вміння відчувати його ситуацію); тактовність (чуйність, бережне ставлення); адаптованість (гнучкість); дисциплінованість; толерантність [11]. Сучасне публічне адміністрування потребує адресної наближеності до громадянина, вимагає врахування чиновниками як соціально-групових, так й особистісних рис громадянина-клієнта. Персоніфікація громадянина вимагає від державного службовця чутливості до запитів громадськості, толерантності, розвинутої комунікативної культури, вміння знаходити етично виправданий компроміс [12]. Виховний вплив на державних службовців є дуже важливим, щоб вони усвідомлювали межу, що відділяє антитерористичну чи імміграційну політику держави від расизму, ксенофобії, національної або релігійної нетерпимості [13].

На процес забезпечення правового виховання різних професійних груп населення впливають безліч негативних явищ у соціальній, правовій, політичній та духовній сферах розвитку суспільства. До найпоширеніших порушень у напрямі здійснення правового виховання належать: певна відмова суспільства від цілеспрямованого проведення правовиховної роботи через державні інститути, органи місцевого самоврядування, громадські організації; відсутність обґрунтованої державної концепції правового виховання населення; мізерне фінансування правовиховної роботи, у сфері управління зокрема; роз'єднаність державних, місцевих і громадських організацій та служб у сфері правового виховання; формальне ставлення державних і місцевих органів до виконання своїх обов'язків із формування правової культури населення; практично повне відсторонення громадських організацій від процесу правового виховання населення; неадекватність системи правового виховання, її форм і методів щодо нової соціальної ситуації в суспільстві, глибини трансформаційних зрушень, типу соціальних девіацій (відхилень); перехідний тип системи правового виховання, відсутність її цілісності, паралельне співіснування нових та старих елементів правового виховання; відсутність апробованих методик і програм із правового виховання населення, підвищення правової культури молоді; дезорієнтація ціннісно-нормативних основ соціального контролю у сфері правового виховання, що призводить до соціальних дисфункцій, зростання масштабів і спектра девіацій; відкрита пропаганда засобами масової інформації насилля, аморальності, правового нігілізму, дотримання невластивих українському народу традицій і установок; низький рівень правової культури і правосвідомості населення; падіння престижності знань, освіти, чесної праці [14].

Позначається на якості правового виховання також і якість законотворчої роботи та її результату. Цей чинник впливає, насамперед, на пізнавальний компонент правовиховного впливу, засвоєння людиною необхідних знань про чинне право. Проте сучасні система права і законодавство заплутані настільки, що навіть досвідченому юристу чи управлінцю різних рівнів не просто зорієнтуватись у колі існуючих джерел права, які, швидше, є конгломератом

розрізаних нормативно-правових актів, а не узгодженою системою; про звичайних громадян годі й казати. Як наслідок надзвичайної складності та суперечливості системи джерел права, складається враження про неможливість правового пізнання управління в силу ірраціональності системи права.

Для забезпечення правового виховання у сучасній Україні на державному рівні повинна проводитись робота у таких напрямках побудови висококультурного середовища: аргументація державної правової політики та напрацьовування загальної концепції правового виховання громадян; забезпечення атмосфери поваги до законодавства України та протидія корупції; підвищення загального рівня моральності населення країни; розвиток української юридичної науки та збільшення значення та місця правової освіти у країні; утворення багаторівневої системи правового виховання та освіти; популяризація юридичних знань та умінь (зокрема, через засоби масової інформації та Інтернет), пробудження інтересу в громадян України до правових знань та можливості їх отримання; застосування рекламних методів; розвиток сімейно-правового виховання та навчання; підготовка відповідних фахівців, експертів у галузі правового виховання.

За допомогою цих засобів та методів необхідно викоринити несприятливу тривалу ситуацію, при якій у багатьох осіб та державних службовців зокрема немає наміру, прагнення та дій щодо оволодіння правовими знаннями, цінностями, ідеалами та досягнення в такий спосіб належного рівня правової свідомості. Неповагу до правових норм та моралі можна констатувати в багатьох сферах суспільного життя, різних верств населення та професійних груп, і значна частина громадян України, вчиняючи юридичні правопорушення, не роздумується над тим через властивий їй правовий нігілізм.

Зауважимо, що правове виховання тісно пов'язане з правовою освітою, тому особливий акцент у справі формування правової культури в сучасній Україні має бути зроблено на правовій освіті. Діяльність у сфері правової освіти громадян повинна враховувати: викладання правових дисциплін; підготовку, розповсюдження та популяризацію юридичної літератури; роз'яснення чинного законодавства та розповсюдження правової інформації; державний контроль над ідеологічним змістом правової освіти. Утім доцільно відзначити, що набуття правових знань та навиків у їх застосуванні має починатися з народження людини, а упродовж усього життя вони мають нагромаджуватися та вдосконалюватися. Отже, правова освіта має бути безперервним процесом. Вона повинна бути орієнтована на комплексний розвиток правосвідомості населення, подолання нігілізму в правовому секторі, задоволення потреб громадян у напрямку одержання ними якісних знань про право, правову політику та законодавство. У цьому аспекті обов'язком держави є формування належних умов для набуття її громадянами знань про свої права, свободу й обов'язки, своєчасне інформування населення про державну правову політику.

У цьому напрямі і суди, і державні органи також повинні виконувати освітньо-виховну функцію у процесі здійснення своїх функцій та повноважень.

Так, важливе значення у цьому аспекті мають трансляції пленарних засідань Верховної Ради України, щорічні звернення Президента України до Верховної Ради України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України. Певні недоліки в роботі органів державної влади можуть знижувати рівень їх освітньо-виховного впливу. Тому органи державної влади, насамперед вищі та центральні, повинні особливо дбати про морально-правові наслідки своєї діяльності, вживати заходів для утвердження верховенства права, прав людини та інших цінностей демократичної правової держави [15].

Доцільно зазначити, що ефективність правової освіти залежить не тільки від уміння використовувати традиційні й інноваційні методики викладання правових знань або доведення до відома населення правової інформації, а й від вивчення й осмислення закордонного досвіду організації правової освіти й правового виховання та визначення можливостей застосування позитивних практик в українському суспільстві. Характерною особливістю сучасної освітньої системи світу є поєднання двох основоположних елементів – навчання та виховання. Водночас в індустріально розвинутих країнах поширенішими є громадянсько-правове та соціальне виховання, в якому пріоритетними напрямками вважаються розвиток громадянської грамотності, формування критичного мислення та політичної активності, толерантності, поваги до інших [16]. Важливим напрямом здійснення правового виховання є широка участь суспільства у реалізації правоосвітніх і профілактичних заходів органів влади. Окрім того, значну роль у правовому вихованні відіграють й релігійні організації, які розробляють відповідні програми і заходи як загального, так і спеціалізованого спрямування.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, правове виховання повинно, по-перше, формувати самозаконність, що є внутрішньою будовою правової особистості та реалізується через можливість не лише сприймати і розуміти юридичні значення, а також створювати їх для себе, бути гарантом таких юридичних значень. По-друге, правове виховання має формувати загальну законослухняність серед громадян усієї країни та охоплювати найрізноманітніші професійні групи населення. Правовиховна робота має бути спрямована на виховання поваги до честі та гідності людини і громадянина як завдання будь-якого права, передусім права та можливості висловлювати власну думку та права бути почутим як рівноправний учасник суспільних відносин. Як результат, повинно бути сформоване усвідомлення власної відповідальності, позиції за місце у демократичній дискусії як площині відтворення правових норм. Адаптація громадян, державних службовців до правових норм, законів та цінностей, що існують у суспільстві, здійснюється саме завдяки правовому вихованню, через яке і набуваються ті соціальні якості та риси, що потрібні людині, особі для входження в суспільство як правову систему.

Правове виховання повинно охоплювати усі верстви населення, насамперед державних службовців усіх рівнів, які якраз і здійснюють державну

владу в країні та мають подавати належний приклад якісного рівня правової культури для простих пересічних громадян. Повинен бути сформований корпус професійних чиновників, які б займались постійною правовою освітою та навчанням і які були б здатні ефективно виконувати управлінські функції, дотримуватись прав та свобод людини і громадянина, сприяти їх реалізації.

Перспективою подальших наукових розробок можуть бути моделі, способи, механізми правовиховної діяльності у сфері державного управління.

Список використаної літератури

1. Філософія правового виховання : навч. посіб. / А. П. Гетьман, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань [та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2012. 248 с.

2. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян [та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. 2-ге вид., переробл. і доп. Харків : Право, 2013. 440 с.

3. Полякова О. С. Теоретико-методологічні засади становлення та розвитку правової освіти в Україні: публічно-управлінський аспект : автореф. дис. ... д. держ. упр. : спец. 25.00.01 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2018. 36 с.

4. Там само. 36 с.

5. Калиновський Ю. Ю. Правове виховання як механізм розвитку правового суспільства в Україні // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. № 3 (13) / редкол. : А. П. Гетьман [та ін.]. Харків : Право, 2012. С. 134—139.

6. Пунько О. В. Правове виховання як основний чинник формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави України. URL : file:///C:/Documents%20and%20Settings/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/nvuzhpr_2014_27(1)_12.pdf (дата звернення: 02.04.2020).

7. Філософія правового виховання... 248 с.

8. Про державну службу : Закон України № 889-VIII від 10.12.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 03.04.2020).

9. Горбова Н. А. Правова культура та культура прав людини: співвідношення понять та шляхи імплементації // Порівняльно-аналітичне право : електрон. наук. фах. вид. 2017. № 1. С. 16—18.

10. Василевська Т. Е. Особистісні виміри професійної етики державного службовця : автореф. дис. ... д. держ. упр. : спец. 25.00.03. Київ, 2010. 38 с.

11. Чабак Л. А. Етико-психологічні аспекти державної служби та служби в органах місцевого самоврядування. Чернігів : Сіверський центр післядипломної освіти, 2016. 29 с.

12. Василевська Т. Е., Саламатов В. О., Марушевський Г. Б. Етика державного управління / за ред. Т. Е. Василевської. Київ : НАДУ, 2015. 204 с.

13. Нестеренко О. Підвищення рівня правової та етичної культури державних управлінців як один із пріоритетів правового виховання в умовах соціальної мобільності // Підприємництво, господарство і право. 2019. № 6. С. 230—234.

14. Філософія правового виховання... 248 с.

15. Пунько О. В. Правове виховання як основний чинник формування правової культури особи...

16. Полякова О. С. Тенденції та проблеми розвитку правової освіти: публічно-управлінський аспект // Державне будівництво. 2018. № 1. С. 1—12.

Статтю подано: 20.05.2020

Статтю схвалено: 22.06.2020

Khavarivska Halyna Stepanivna

Candidate of Sciences in Public Administration, Lecturer of European Integration and Law Department of the Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine.

ORCID: 0000-0001-8675-3828

e-mail: galia04@ukr.net

LEGAL EDUCATION IN MANAGEMENT ACTIVITY

Problem setting. The problem of legal education and formation of the appropriate level of legal awareness in modern Ukraine becomes significantly relevant, urgent, thus requires drastic measures, the successful implementation of which largely influences the progress of public administration in the country. The purpose of legal and educational process is the formation of legal knowledge, ideas, beliefs in the necessity, correctness, fairness of legal regulations not only at the level of legal awareness, but at the behavioural level as well. We consider an increase in the level of legal and ethical culture of civil servants as one of the priorities in legal education in the current conditions.

Recent research and publications analysis. The latest research on legal education issues carried out by legal scholars was analysed, as well as the works of A. Hetman, O. Danylian, V. Tatsii, who consider politological, political science, philosophy, law and sociology aspects of legal education. The doctoral thesis research of O. Poliakova “Theoretical and Methodological Principles of Formation and Development of Legal Education in Ukraine: Public Administration Aspect” (2018) was analysed as related to the field of public administration.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. To determine the purpose, tasks and content of legal education, to substantiate new approaches to the organization of legal education in the field of public administration, to find out the main tasks and optimization directions of legal education in current conditions.

Paper main body. Legal education may be defined as purposeful activities of the state, public organizations, individuals to share legal experience, systematic influence on human consciousness and behaviour in order to form the respective positive ideas, views, values, guidelines to ensure compliance, implementation and use of legal norms. It is established that in modern Ukraine legal knowledge is available to the population in all educational, scientific and cultural institutions, as well as in libraries. Public authorities and local self-government bodies, state and non-state institutions, establishments are involved in legal education and legal education activities. However, human rights were massively violated by the state authorities during the Revolution of Dignity in Ukraine in 2014, so now we may say that common perception does not define law as the basic social and cultural value.

In the formation of the rule of law and civil society the level of legal education is especially important for civil servants, the motivation of their legal behavior, because it is they who accept such decisions that determine the future of Ukraine and the fate of its citizens. Following the adoption of new legislation in the field of civil service regulation, an appropriate number of competent officials capable of performing managerial tasks and functions should be formed, while respecting human rights and the possibility of their implementation. Thus, this is evident that educational activities perform the leading role in this process. Responsibility for the actions, ability to reconcile the interests of different subjects and to resolve conflict situations, effectively protect the rights and freedoms of citizens and create opportunities for their implementation are the measure of legal education level of the state power bodies. That is why, the speciality of the legal education of civil servants is its closer combination with moral and ethical education. The system of legal education cannot be imposed artificially, without taking into consideration mental, social and economic, spiritual factors of Ukrainian society. In a democratic society, the application of certain mechanisms of legal education involves conduction of expert evaluations and public discussions.

To provide legal education in modern Ukraine at the state level work must be carried out in the following areas of building a highly cultured environment: the argument of the state legal policy and development of the general concept of legal education of citizens; ensuring the atmosphere of respect to the legislation of Ukraine and counteraction to the corruption; improving the general level of morality of the population; the development of the Ukrainian legal science and increasing the importance and place of legal education in the country; formation of a multi-level system of legal education and training; the popularization of legal knowledge and skills, awakening interest in people of our state to legal knowledge and opportunities obtaining it; the application of advertising methods; the training of relevant professionals, experts in the field of legal education.

Conclusions of the research and prospects for further studies. Legal education work should be aimed at fostering respect for the honor and dignity of man and citizen as the task of any right, and above all the right and opportunity to express their own point of view and the right to be heard as an equal participant in public relations. Legal education shall cover all segments of the population, especially civil servants at all levels, who exercise state power in the country and are obliged to provide an appropriate model of a quality level of legal culture for ordinary citizens.

Key words: civil servant; public authority; law; legal education; management.

References

1. Hetman, A. P., Danylian, O. H., Dzoban, O. P., & Hetman, A. P., Danylian, O. H. (Eds.). (2012). *Filosofia pravovoho vykhovannia*. Kharkiv: Pravo. 248 p. [in Ukrainian].
2. Hetman, A. P., Herasina, L. M., Danylian, O. H., & Tatsii, V. Ya., Hetman, A. P., Danylian, O. H. (Eds.). (2013). *Pravove vykhovannia v suchasni Ukraini*. (2nd ed.). Karkiv: Pravo. 440 p. [in Ukrainian].
3. Poliakova, O. S. (2018). *Teoretyko-metodolohichni zasady stanovlennia ta rozvytku pravovoi osvity v Ukraini: publichno-upravlinskyi aspekt*. Extended abstract of Doctor's thesis. Kharkiv: Kharkiv Regional Institute of Public Administration of National Academy for Public Administration under the President of Ukraine [in Ukrainian].

4. Ibid.
5. Kalynovskyi, Yu. Yu. & A. P. Hetman (Ed.). *Pravove vykhovannia yak mekhanizm rozvytku pravovoho suspilstva v Ukraini* (2012). *Bulletin of the National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise*, Issue 3, pp. 134-139 [in Ukrainian].
6. Punko, O. V. (2020). *Pravove vykhovannia yak osnovnyi chynnyk formuvannia pravovoi kultury osoby v umovakh rozbudovy pravovoi derzhavy Ukrainy*. URL : file:///C:/Documents%20and%20Settings/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/nvuzhpr_2014_27(1)_12.pdf [in Ukrainian].
7. Hetman, A. P., Danylian, O. H., Dzoban O. P..., & Hetman, A. P., Danylian, O. H. (Eds.). (2012). *Filosofii pravovoho vykhovannia...* 248 p.
8. Pro derzhavnu sluzhbu. № 889-VIII. (2015) [in Ukrainian].
9. Horbova, N. A. (2017). Pravova kultura ta kultura prav liudyny: spivvidnoshennia poniat ta shliakhy implementatsii. *Comparative and Analytical Law*, Issue 1, pp. 16-18 [in Ukrainian].
10. Vasylevska, T. E. (2010). *Osobystisni vymiry profesiinoi etyky derzhavnogo sluzhbovtsia*. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
11. Chabak, L. A. (2016). *Etyko-psykholohichni aspekty derzhavnoi sluzhby ta sluzhby v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia*. Chernihiv: Siverskyi Postgraduate Centre. 29 p. [in Ukrainian].
12. Vasylevska, T. E., Salamatov, V. O. Marushevskyi, H. B. ..., & Vasylevska, T. E. (Eds.). (2015). *Etyka derzhavnogo upravlinnia*, Kyiv: NAPA. 204 p. [in Ukrainian].
13. Nesterenko, O. (2019). Pidvyschennia rivnia pravovoi ta etychnoi kultury derzhavnykh upravlintsiv yak odyin iz priorytetiv pravovoho vykhovannia v umovakh sotsialnoi mobilnosti. *Entrepreneurship, Economy and Law*, Issue 6, pp. 230-234 [in Ukrainian].
14. Hetman, A. P., Danylian, O. H., Dzoban, O. P..., & Hetman, A. P., Danylian, O. H. (Eds.). (2012). *Filosofii pravovoho vykhovannia...* 248 p.
15. Punko, O. V. (2020). *Pravove vykhovannia yak osnovnyi chynnyk formuvannia pravovoi kultury osoby...*
16. Poliakova, O. S. (2018). Tendentsii ta problemy rozvytku pravovoi osvity: publichno-upravlinskyi aspekt. *State Building*, Issue 1, pp. 1-12 [in Ukrainian].

Paper submitted: 20.05.2020

Paper accepted: 22.06.2020

Цитування: Хаварівська Г. С. Правове виховання в управлінській діяльності // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 2(63) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2020. С. 48—59. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.63.2020.212638>).

Citation: Khavarivska, H. S. (2020). Legal education in management activity. *Efficiency of Public Administration*, Issue 2(63), pp. 48-59. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.63.2020.212638>).